

במביתא ואכלו את הבשר בלילה ההוא שומע אני כל הלילה הלילה והלילה ממנו עד
בוקר אני אקרא הנותן עד בוקר למה נאמר כו' עד ליתן תחום לבקרו של בקר ואיזהו זה עמוד השדרה מכאן אמרו אכילת פסחים ואכילת זבחים וכל הנאכלים ליום אחד מצותן
עד שיעלה עמוד השחר ולמה אמרו חכמים עד חצות אלא כדי להרחיק אדם מן העבירה ולעשות סייג לתורה ולקיים דברי אנשי כנסת הגדולה שאמרו שלשה דברים הוו מהותין
ברין כו' עד ועשו סייג לתורה דתנן בפרק הקורא את המגילה למפרע זה הכלל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה ואמרו בגמרא לאתויי מאי לאתויי אכילת פסח ודלא
ברבי

י ויש לו לגמור וכו'. בהשגות ח"א אין הדעת מקבלת כן וכו'. ודברי רבינו מובאין
סוף פרק ביבא זולין (דף פ"ה ע"ו) דלמרינן ההם אמר רב גגין ועלויות לא נקדשו
והקשו ומי אמר רב הכי והאמר רב משום ר' חייל כי זיהא פסחא והלילא פקע איגרא מאי
לאו דלכלי בציגרא ואמרי בציגרא. והירצו לא דלכלי בציגרא ואמרי בציגרא והקשו והא
אין מפטירין לאחר הפסח אפיקומן ואמר רב
שלא יעקרו מחצורה לחצורה. ומירצו לא קשיא
כאן בשעת אכילה כאן שלא בשעת אכילה וזה
מבואר וא"כ לא אמרו בשעת אכילה אסור
אלא משום פסח וזה ברור:

יא מקום שנהגו לאכול וכו'. פ' מקום שנהגו
(דף נ"ג) מקום שנהגו לאכול
עלי בלילי פסחים אוכלים מקום שנהגו שלא
לאכול בלילי אוכלין. ופ' יו"ט שחל במשנה (ביצה
כ"ג) ועושין גדי מקולס בלילי פסחים ואחמים
אוסרין. ולזה כחז רבינו שגדי מקולס בכל
מקום אסור ודבר ברור הוא והטעם מבואר
במחבר לפי שנראה כחולל קדשים בחוץ כמו
שכתב רבינו, ולזה כחז רבינו שאם היה מחוץ
וכו' מותר לפי ששינוי פרק כיצד עולין (פסחים
ע"ד) ה"ר איזא גדי מקולס כל שגללו כולו
בחדש

מצה ואינו טועם אחריה כלום. כדי שיהיה הפסק סעודתו וטעם בשר הפסח או המצה בפיו שאכילתן היא המצוה: י' "ואחר כך נוטל ידיו ומברך ברכת המזון על כוס שלישי ושותהו." "ואחר כך מוזג כוס רביעי ונומר עליו את ההלל." "ואומר עליו ברכת [כ] השיר והיא יהללך ה' כל מעשיך וכו'." ומברך בורא פרי הגפן ואינו טועם אחר כך כלום כל הלילה חוץ מן המים. ויש לו למזוג כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול [ג] מהודו לה' כי טוב עד על נהרות בבל. וכוס זה

השגת הראב"ד

אויס לו לגמור וכו' . כתב
הראב"ד ז"ל אין הדעת מקבלת כן

כאחד נחמד ממנו אבר או נשלק ממנו אבר אין זה גדי מקולס, ופי' שם אפילו נשלק במחזור לו והובאה ברייתא זו בהלכות פרק מקום שנהגו :

יב מי שאין וכו'. זה מצבור בהלכות וזה לשון הכי עבד פרי דרישא המוציא וצנע ליה לרפחא ומנה ידיה עלויה עד דגמר קדושא וכיון דגמר קדושא מצריך לאכול מזה ואכיל וזהר מעטל בשאר יריק ועקר ליה לפחורא ובחר הכי אמר מה נשהיה וכוונא הגדה עד גאל ישראל ומצריך אמרור ואכיל וזהר כריך מנה אמרור ואכיל בלא כרסה, ע"כ. ורבינו קרל צמוכן: פ"ב שאין לו ירק וכו'. מסקנא דגמרא שם (דף קט"ו) וראיהי מוסח הכרכות כדברי רבינו שהוא צעל חכילה מנה ועל חכילה מרור והעסע לדבריו לפי מ"ש פרק אחד עשר מהלכות צרכות הוא מפני שבכרכה זו מוציא עצמו ואחרים עמו כשומעין אותו שאין לריכין לבדן וצ"ע ושם יתבאר דעתו בצרכה. אבל לפי דעת הרבה מן האחרונים הנוסח הוא לאכול מנה ולאכול מרור וכן עיקר:

כמחזק
יא 'מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלים. מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין גזירה שמא יאמרו בשר פסח הוא. ובכל מקום אסור לאכול ששה צלוי כולו כאחד בליל זה מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ. ואם היה מחותך או שחסר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מחובר הדרי זה מותר במקום שנהגו: **יב** 'מי שאין לו [ג] יין בלילי הפסח מקדש על הפת כדרך שעושה בשבת ועושה כל הדברים על הסדר הזה. מי שאין לו ירק א טור סי' תעט סמ"ג סס: ב טור סי' תפ סמ"ג סס: ג טור סי' תפא סמ"ג עשין מא: ד טור סי' תעו סמ"ג סס: ה טור סי' תפג וע"פ: אלא

לחם משנה

האי וע"כ הא בלאו הכי למדנו משום דיכול לומר ההלל במקום אחר דהא מ"ש שם
שלא בשעת אכילה פירש רש"י ז"ל ההם קריאת ההלל היא לאחר אכילה כלומר ההלל
קורין אותו אחר כך ומקרי שלא בשעת אכילה ולמה ליה לה"ה לומר האי ע"כ. ונראה
דנשמר ה"ה שכול לפרש דה"ק כאן בשעת אכילה וכו' כלומר לומר ההלל על אכילתו
ודאי דנריך לאומרו במקומו אבל אחר ששלים הוא מוצא ארבעה כוכות ואומר ההלל אם
רצה לעקור ולומר ההלל עם חנוכה אחרת רשאי ומ"ש והלילא פקע חניגא הוא שהיו
מתכנסים אחר שהשימו מוצא ארבעה כוכות היו בפים משלימים ליה דאסונה בצחיהם ומהכנסים
עם האחרים שלא השימו והיינו דאמר הלילא פקע חניגא לזה אחר ה"ה דלפניו שהפ'
הוא כך ע"כ לא אחר ההם בשעת אכילה אלא משום פסח אבל היכא דליגא פסח ודאי
דלפניו בשעת אכילה יכול לעקור אחר שאכל ולומר ההלל במקום אחר :

יב מי שאין לו ירך אלא כו'. כתב הרב המהר"ם והטעם לדבריו כו'. האמת כי כפי הנראה משמע מדבריו דהיכא דהמאות הם חובה כמו מרור ומה אף על פי שהעושה לו ולאחרים לריך שיאמר בלמ"ד ומפני זה כתב ה"ה ולריך עיון ושם יתבאר וכו' :

הזבח ולר"ע לא היו שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה כלומר דאם החרקים נשפכו פסולים ולא הנשפכים חזקו ג"כ פסולים ולהכי חזן ברכה הפסח פוטרת של זבח ולא של זבח של פסח וא"כ רבינו דפסק כאן כר"ע איך פסק בריש פרק כ' מהלכות פסולי המוקדשים והגזורים הנשפכים שכתב שם וכל הניתנים בזריקה שנתן בשפיכה יא' שנאמר ודם זבחך יספך וזה נראה דהוא כר' ישמעאל . ויותר יש להגדיל התימה במונח דזבחים בפרק בית שמי (דף ק"ז) בתחילתו שאלו שם על האי קרא דודם זבחך יספך ואכתי להכי הוא דלחא מצעי ליה לכדחמיא מנין ליתניס זריקה שנתן בשפיכה יא' ח"ל ודם זבחך יספך ומשני סבר לה כר"ע דלמך לא זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה דתנן בך זבחה הפסח פטר את זבח של זבח של זבח לא פטר את הפסח דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר לא זו פוטרת את זו ולא זו פוטרת את זו והכי מבואר שם דלר"ע לית ליה בכל האי דהוי בזריקה שאם נתן בשפיכה יא' מקרא דודם זבחך כו' וזו היא קושיא חזקה וז"ע :

י ויש לו לגמור את ההלל וכו'. כלומר הלל שגומרים על כוס ד' יכול לגמרו במקום אחר. וכתב הרב המגיד כו' וע"כ לא אמרו דבשעת אכילה כו'. וקשה דלמה לי

הגהות מיימוניות

והתם יהללך שכך אמרו חכמים חמישי אומר עליו הלל הגדול דברי ר' שרץ ו"א ח' רועי לא אחסר וכן אמר רב שלום גאון ארבעה כסות חובה חמישי רשות שאם רצה אומר עליו הלל הגדול ושותה וחותם על הגפן ושוב לא ישתה: כלל עד הבקך ונ"ל שאותו כוס שותה בין גדול וקטן וכן כוס שליש ואין בו משום מין שליש לרביעי לא ישתה ורב אלפס כתב דמאי מצי למימתי אי צחי ברוב ספרים כתוב אמור: עליו הלל הגדול, ונ"ל שמה שאומר וחותם יהללך שר"ל שיאמר אחריו נשמת כל חי וחותם מלך מחולל ושמה נהוגים לומר אחר נשמת יהללך אחר ישתבה שמך וכו' שקשה לומר בחתימה אחת יאמר הלל המצוי והלל הגדול עכ"ל רביי"ח, כתב בה"ג ואמור למכיל מידעם אחר מצה ולא למימתי לבר כסא דברכה וכסא דהלילא ואי בעי למימתי מיא שתי עכ"ל. וכן כתב רב אלפס מאן דצחי לית ליה רשות למימתי אלא מיא וכן רבינו המהבר בעמוד וכתב שיכול למזוג כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול אם ריצה וכן יסד רבינו יטע"ב בסידורו ככל דבריו וכן כתב רבינו ששחה. שוב מצאתי בתוס' זכ"ס שמונה לשתות כל הלילה בין יין מים דלא קפיד להמירא אלא שלא לאכול אחר מצה אבל אשתייה לא קפיד וכן כתב רש"י בסדר שלו ע"כ וכן פ' רשב"ם בפירושו להרי"א שאין קפידא בשתייה וכן נראה מדרהירו כוס ה' שאינו חובה ונראה להחזיר יין מכ"ש מים שחרי בלאו הכי שתי שני כוסות של יין אחר המצה כסא דברכת המזון וכסא דהלילא ועוד כוס שליש דהלל הגדול אם רצה בדרעלי וכן מצאתי בשם ר"י ב"ר יהודה מפי ר"מ מ"ה שאינו אסור לשתות יין אלא בעורו וישוב על השולחן משום דנראה כמסוסף על הכוסות וקשה אם כן היאך שרי למימתי בין הכוסות הללו בין (ג' לר') [א' לב' ג'] ועוד מה שצריך לפרש מעמא דירושלמי משום שכרות היפוק לי' משום דנראה כמסוסף על הכוסות, ואדרבה בין כולם היה לאסור מטעם ז' כדפ' ודיא דנראה דלהא לא חיישין ועוד מדרשו להוסיף חמישי שחייב חובה, ע"כ. כאלו יהודה ודלא כר' יוחנן דאמר משרי המעלות ודלא כרב אחא בר יעקב דאמר כר' יעקב דאמר כר' יוחנן דאמר כר' יעקב: [מ] אסור לשתות יין אלא בעורו וישוב על השולחן שלא יהא נראה כמסוסף לו, ע"כ: [נ] אסור לשתות יין אלא בעורו וישוב על השולחן בתוס' ה"ר יהואל על דה' כוסות אבל לאחר שעקרו יין השולחן מותר. וכן מצאתי בתוס' ה"ר יהואל שלא אסרו אלא לאכול אלא אפיקומן דמה שאסור לשתות בין ג' לר' ה"ט כדפרשש בירושלמי שלא ישתבר קודם גמר הלל ובעל הרוחק כתב פעם המתירין ולא פ' טעם האוסרין ומ"מ שלא להקל טוב לנהוג כדברי ה:אונים דלעיל ולא ישתה אלא מים אם צריך להם, ע"כ: [ז] לשון רב אלפס מי שאין לו יין בלילי פסחים מקדש אריתא מדי הוה אשבתות וי"ש ומנה ידיה אריתא עד גמר קידושא ומבכר לאכול מצה ואכיל. ובתשובת רב

כרבי אלעזר בן עזריה וכן משמע בשילהי ע"פ אמר רבא אכל מצה בזמן הזה אחר הצות לראב"ע לא יצא משמע הא לדידן יצא כרבי עקיבא ועוד דק"ל כרבי עקיבא מחבירו פרק מי שהוציאיהו וכן פסק רבינו שמחה והביא ראיה דתניא בתוס' החזרות והמצה ליל יו"ט הראשון חובה כן עד אימתי אוכלין ומשתחשף אוכלין כל הלילה לא אכל כל הלילה לא יאכלם מצתה ומ"מ מצוה לאוכלן קודם הצות כדי להרחיק אדם מן העבירה לא דאיתא פ"ק דברכות וכן מצאתי בתוס' דברכות של רבינו יהודה כתיבת ידו של ה"ר משה כה"ר מאיר מופר"א וכן בתוס' פ"ק דר"ה אבל בס"ה כתב בשר"ד דק"ל כראב"ע דסמי הדא סתמא דמגילה מקמי ג' סתמי . הדא הא דאיהו מקומן דפסח אינו נאכל אלא עד הצות והא דע"פ הפסח אחר הצות משמא את הידים ומפרש טעמא בגמרא דה"ל גותה ודא דפ"ק דברכות כל שאמרו דכמיני עד הצות מצותו עד שיעלה עמול השחר ופריך בגמרא ואילו אכילת פסחים לא קתני ורמיניהו וכו' עד הא רבי עקיבא הא ראב"ע וכן פסק ראב"ה אמנם ה"ר שמחה כתב דההיא דברכות אתיא כרבי עקיבא ולא גרסינן בגמרא ואילו אכילת פסחים לא קתני אלא הכי גרסינן ק"ש ואכילת פסחים עד הצות אמר רבי יוסף הא ר"ע הא ראב"ע פי' מותנתין בר"ע באריותא כראב"ע א"כ איכא תרי סתמי בר"ע והרי סתמי כראב"ע ועיין לעיל בתנא"ה בפ"ח מן סבילתין דמשמע ג"כ בר"ע . והנה רא"ם כתב שיש לחוש לרבני ראב"ע מודתם לן תנא כותיה באיהו מקומן , ע"כ : [כ] כרב יהודה ודלא כר' יוחנן דאמר נשמת כל חי וכן פסק רב אלפס ומסקנא דמילתא כרב יהודה כתרתייהו בברכת השיר ובהלל הגדול אמנם נהגו לומר דא וזה הותוס' פירשו דר' יוחנן מוסיף אדרב יהודה לומר נשמת כל חי אחר ההללוק ולא יסיים ברכה של ההללוק ויתחיל מיד נשמת שאם לא כן מברך בסוף ההללוק ובסוף נשמת נמצא ברכה אחרונה לבטלה וכן היה נוהג ר' היים כ"ע ע"כ . וראב"ה חולק ואומר דאין זו חתימה בשמים וחותם כשתיהן אך גם הוא כתב שמיד אחר ההל המצוי יש לומר נשמת כל חי ואח"כ ההל הגדול ואע"פ דפליג בחתימה כדפרישית וכן ר"ה כתב דמיד שיאמר רבי יאמר ההל הגדול ואח"כ יאמר נשמת . והא ר' לישן ס"ה ומוזג כוס פירוש לברכת המזון והביעני להלל ופירש"י ורבינו יוסף ט"ע שאם היה חולה או איסטנטי וצריך לשנות ימוזג כוס חמישי ויאמר עליו ההל הגדול ואומר נשמת וישתבח עד מלך אל חי העולמים ורבינו חיים אבי אמי לא היה חותם הלל בברכה כ"א בחתימה וישתבח ושתי חתימות בעננו אחד לשם עכ"ל . לישן ראב"ה ובודקר רב עמרם כתב שאם רצה למוזג כוס חמישי כגון שיש שם זקן או חולה שצריך לשנות רב יאמר ההל הגדול ונשמת עד מלך בריעי אל חי בריעי ישתה אחר גמר ההל המצוי וחתימתו ועל כוס ה' אומר ההל הגדול

מגדל עוז ויש לו לגמור עד מקום סעודה: כתב הראב"ד ז"ל שאין הדעת מקבלת וכו': ואמי אומר ר"י אלמס ז"ל כתב בן בסוף ערבי סעודה וסע סעודה וסע עשה ר"מ ז"ל שחייב אדם לומר בלבון רבו ואין לי להכריע בסכנות אלא ממה שאמרנו ריש פרק ערבי סעודה: (מכאן ועד סוף הפרק חסר כי ההעסק היה יסון):

י. ברי שאלין לו וכו'. זה מצוה צלה ליה ליה כולה סעודה ממה דמנטרא אלף כזית בלחוד הוא דלית ליה אכיל ברישא מהאיך דלא מינטר ומצרך עליה המוציא ולסוף מצרך על כזית דמינטר לאכול מה ואכיל ומצרך אמרור ואכיל והדר כריך מזה אמרור ואכיל בלא ברכה עכ"ל. וכן כתבו הרבה מן הבאונים ז"ל והכרח הוא לומר ברכת רבינו. שהוא סובר או שיאכל המרור קודם או שהוא עושה כסדר הכהוב בהלכות ואם כדעת ההלכות היה דעמו היה לו לכתוב. וכמו הרשב"א ז"ל הרי שכתב מלאכול מזה כזית בהרהורו וגמר כל הסדר כיצד הוא עושה חוזר ומצרך המוציא ואוכל כזית מזה ומצרך ברכת המזון בלא כוס דברכת המזון אינה עשויה כוס, ע"כ:

יך מי פישן וכו'. מתוך מ"ס רבנו דין זה
בהלכות חלו נראה שהוא סובר שדין
זה הוא אפילו במנה ודעתו לפרש המשנה שאמרה
(דף ק"ב:) יטמ מקלה יאכלו כולן לא יאכלו
ר' יוסי אומר נתגממו יאכלו נרדמו לא יאכלו
שהוא פסחא בלדין דקי"ל דלין מפשיטין אחר
מנה אפיקומין והדין דלאחר אכילת מנה
אם יש כבר בלק סעודה ואינו רשאי לאכול
דברים אחרים ולחזור ולאכול מנה בבוקר וכן
כתבו קצת מפרשים והביאו ראיה שהוא הדין
למנה ממה שאמרו בגמ' אביי הוה יתיב קמיה
דדברה וקא כייס אמר ליה מיהם קא כייס מר
יאמר ליה איין נמטווי קא ממנמנא דתן נתגממו
יאכלו נרדמו לא יאכלו ע"כ. וחב"י ורבה אחר
המורכב כמה שנים הוו נמטווי על דבה היה
אחרי אכילת מנה של מנה והלכה כר' יוסי

[פ] אלא מרור בלבד. בתחלה מברך על המרור שתי ברכות בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ואוכל. וכשיגמור ההגדה מברך על המצה ואוכל וחוזר ואוכל בלא ברכה: יג. מי שאין לו מצה משומרת אלא כזית כשגומר סעודתו ממצה שאינה משומרת מברך על אכילת מצה ואוכל אותו כזית ואינו מועם אחריו כלום: יד [ע] *במי שישן בתוך הסעודה והקיץ אינו חוזר ואוכל. בני חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה חוזרין ואוכלין. נרדמו כולן ונעורו לא יאכלו. נתנמנמו כולן יאכלו:

א טור כ' תעה ע"ש : ב טור וסמ"ג שם :

סליקו להו הלכות חמץ ומצה

ממין משנהו אלא לפסח בלבד אבל לענין מה לא אלא דהוי הפסח שצריך לחזור ולטול ידיו ולבדק המוציא וזו היא שיטת הר"א ז"ל
אבל לענין אם היה צריך לחזור ולבדק אבל לא לאיסור אכילה. ויש מפרשים שלא היה מנעומו של רבה בסעודה ולא הביאוכו אלא להודיעו
שיש חילוק בין ההנעומו לנדרמו וכו' ויסי דרבה ס"ל הכין. ולזה הסכים הרב ר' אהרן הלוי ז"ל :

לחם משנה

נדרס היה אסור אע"פ שהוא היה מקוה כר"י. ורבינו נראה שיפסע שאצ"י לא היה אובל
עם רבה אלא רבה לבד היה אובל ומשום הכי אמר דמהנמנם היה כר"י דאילו היה
נדרס היה אסור מפני שהוא היה הכל שלא היה שם אחר. ופי' האחרון שכזה ה"ה ר"ל
שרבה היה מהנמנם בצית המדרש מי"ס קא נ"ס מר ואמר לו אין והיינו הגמנוס
דאמרינן במהניחין ורנא להודיעו הילוק שבין הגמנוס והרדיומה משום דהלכה
כר"י וי"ס :

יֵד מִי שֵׁשׁ בַּחוּךְ הַכַּעֲרָה וְהָקִין אֵינּוּ חוֹזֵר וְאוֹכֵל . רַבִּינוּ מִפְּרָשׁ דְּר' יוֹסִי (דָּף ק"כ:) פְּלִיג אֲסִיפָא וּמִיָּקֵל וְה"ק מֵאֵי דַּלְמָרָה כֵּלָן לֹא יֵאָכְלוּ דַּמְשַׁע בֵּין נַתְנַמְנוּ בֵּין נִרְדְּמוּ אִין הַדְּבָר כֵּן אֲלֵא נַתְנַמְנוּ מוֹהֲרִין וּבִמְקָתָן כָּלֵל גּוֹזֵל מוֹהֲרִין . וְר' שַׁמּוּאֵל פִּירֵשׁ דְּקָא' אֲרִישָׁא וְר' יוֹסִי מֵאֵי דַּלְמָרָה כַּסִּיפָא מְקָתָן יֵאָכְלוּ דַּמְשַׁע אֲפִילוּ נִרְדְּמוּ אִין הַדּוּן כֵּן אֲלֵא אִם נִרְדְּמוּ אֲפִילוּ מְקָתָן אֲסוּרִין לְיַדֵּיהֶם לְקִיָּר לֹמֵר בַּחֲשֵׁהּ וְלִפְנֵי שַׁבְּתֵי' אֲסוּרִים עַם דְּבֵה וְלִכְסִי הַשִּׁב לֵיהּ דַּמְשַׁמְנֵה הִיֵּה וְכַר' וְר' אֲלֵא הִיֵּה

סליקו להו הלכות חמץ ומצה בסיעתא דשמיא :

נוסח ההגדה

נוסח ההגדה שנהגו בה ישראל בזמן הגלות כך היא. מתחיל על כוס שני ואומר בבהילו יצאנו ממצרים.

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק והיו מספרין ביציאת מצרים כל אותו [ב] הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית :

אמר להם רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא. שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך. ימי חיך הימים. כל ימי חיך הלילות. וחכמים אומרים ימי חיך העולם הזה. כל ימי חיך להביא לימות המשיח :

ברוך המקום שנתן תורה לישראל. ברוך הוא. כנגד ארבעה
בנים דברה תורה. אחד חכם. ואחד רשע. ואחד

חכם מה הוא אומר. מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם*. אף אתה אמור לו בהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן:

*כ"י אותנו, ואין זה לשון הכחוש: רשע

ה לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים כל דכפין ייתי ויכול כל דצריך לפסח ייתי ויפסח. הא שתא הכא לשתא דאתיא בארעא דישראל. השתא הכא עבדי לשתא דאתיא בני חרי:

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות. שבכל הלילות אין
אנו מטבילין אפילו פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים.
שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה והלילה הזה כולו
מצה. שבכל הלילות אנו אוכלים שאר ירקות והלילה הזה
מרור. שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסובין
והלילה הזה כולנו מסובין:

עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' אלהינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. ואילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים עדיין אנו בנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים. ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו זקנים כולנו יודעים את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. שכל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח:

הנהות מיימוניות

מצה לפסח אלא למצות התלויות בגופן אבל לב' מקומות לא. ותרע דלא פריך לרב דאמר שלא יעקרו מחבורה לחבורה פ' שלא יהא נאכל בשני מקומות מאין מפטירין אחר הפסח אחר המצה מפטירין כדפריך לשמואל ולא הוה מצוי לשנויי לרב כדמסיין לשמואל דנפיש טעמא דלא נפיש טעמא לענין שני מקומות דאין רבותא בפסח יותר מכמצה אלא ודאי לא איתקש וההיא דאביי גבי תענית הוא דאמר ישן אסור לאכול וכו' בהלכות תענית פ"ק ובירושלמי מיייתי לה ראייה מפסח כי היכי דלענין פסח לא הוי גימגום כשינה מעליא ליהושב כשני מקומות ה"ז לענין תענית דלמחר לא חשיב גמגום לאתחורבי באכילה ע"כ :

[6] תניא בתוספתא פ' בתרא דמכילתין חייב אדם לעסוק בהלכות פסח אפילו בינו לבין עצמו בינו לבין ביתו בינו לבין תלמידו מעשה בר"ג וחכמים שהיו בבית בייתום בן זונין והיו עוסקין בהלכות הפסח כל הלילה עד קרות הגבד הגביוהו מלפניהם ונועדו והלכו

רב שר שלום גאון ריש מתיבתא כתב דמקדש אריפתא וגומר סדר הפסח וכבועז ואוכל רבינו אב"ה: [c] ע"פ כרב הסדא פסק תלמודא ודלא כרב הונא דאמר מברך מעיקרא אמרור בפת"א ואוכלו ואח"כ כנכר עליו על אכילה כחור וכו' רב אחא כריה דרב מהדר אשאר רקי לאזקיי נפשיה מפדונגא, ע"כ: [ע] כרבי יוסי וכן איתא בגמרא דגס א"י הוה ית קמיה דרבה חזיה דהוה קא מנמנא אמר ליה יוסי מניס קא גייס מר אדרס אן מינס קא גיימנא והנן נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו. אכן רבינו שמואל פירש דר' יוסי קאי ארישא דקאמר ת"ק ישנו מקצתן יאכלו ואחא ר' יוסי למימר ה"מ נתנמנמו אבל נרדמו אפילו מקצתן לא יאכלו והכי מוכח ההיא עובדא דאביי וכן כתב רבינו אחא אדא נתנמינו מקצתן יאכלו גם המתנמנמים ואם כולן נתנמנמו לא יאכלו אפיקומן וא"ש דבר דהוי חסיה הדעת ע"כ. והנה דעת כוונת דרין מצה כדון פסח וכן כתב רש"י בפירוש דהו רשב"ם מעובדא דאביי דלעיל וכתבו ההוספות דאין נראה דלא איתקש